

PÁL ELŐD

Ügyvezetői felelősség a társaság fizetéseképtelenségének előidézése miatt*

Directors' Liability for Causing the Insolvency of a Company

Abstract: The liability of the director of a company is of particular importance in business law. This liability is particularly emphasized in cases where the company becomes insolvent, thereby jeopardizing credit security and the solvency of other companies. In such cases, the legislator also provides for special forms of liability of the director in order to mitigate the damage caused by his wrongful conduct. The present study examines these forms in Romanian law. The author describes the rules of directors' liability provided for in Romanian civil and company law and the relevant case-law, and he then turns to the special regime applicable in insolvency proceedings. He explains the specific cases of director's liability in these proceedings where the conduct in question has resulted in the insolvency of the company. Such cases include: the diversion by the company director of the company's assets or credit, the personal conduct of economic activities disguised as a corporate form, the ordering of activities contrary to the economic interests of the legal person but in accordance with the director's personal interests, fictitious or irregular accounting, the diversion or concealment of assets, the use of credit facilities involving a cost that is in excess of market conditions, and the granting of an unlawful advantage to certain creditors prior to insolvency.

Keywords: director, liability, companies, insolvency, liable behaviour

Összefoglaló: A gazdasági társaság ügyvezetőjének felelőssége különös jelentőséggel bír a gazdasági jogban. E felelősség kiemelten nagy hangsúlyt kap azon esetekben, amikor a gazdasági társaság fizetéseképtelenné válik, ezzel veszélyeztetve a hitelbiztonságot és más társaságok fizetőképességét egyaránt. Ilyenkor a jogalkotó az ügyvezető felelősségének különleges alakzatait is előírja annak jogellenes magatartásából fakadó károk enyhítésére. A jelen tanulmány a román jogban vizsgálja ezen alakzatokat. A szerző ismerteti az ügyvezetői felelősségnek a román polgári és társasági jogban előírt szabályait és a vonatkozó joggyakorlatot, majd a fizetéseképtelenségi eljárásban alkalmazandó különös szabályozás bemutatására tér ki. Kifejti az ügyvezető felelősségének ezen eljárásban érvényesülő különös eseteit, amikor az illető magatartások a társaság fizetéseképtelenségét eredményezték. Ilyen esetek: a társasági vagyon, illetve a társaság hitelének az ügyvezető általi eltérítése, a gazdasági tevékenység társasági formában álcázott személyes végzése, a jogi személy gazdasági érdekeivel ellentétes, de az ügyvezető személyes érdekével összhangban álló tevékenységek elrendelése, a fiktív vagy szabálytalan számvitel, az aktív eszközök elvonása vagy elrejtése, a piaci körülményekhez képest súlyosabb költséggel járó hiteleszközök alkalmazása és a fizetéseképtelenséget megelőzően egyes hitelezők jogszerűtlen előnyhöz juttatása.

Kulcsszavak: ügyvezető, felelősség, gazdasági társaságok, fizetéseképtelenség, felelősségfakasztó magatartások

* A tanulmány megjelenését az EFOP-3.6.1-16-2016-00022 Debrecen Venture Catapult Program című pályázat támogatta.

1. Bevezetés

A közgazdaság-tudományban újra meg újra előtérbe kerül az a kérdés, hogy egyes vállalkozások miért maradnak életképesek, míg mások fizetéseképtelenné válnak, és ezért újjászervezik vagy a piacról kivezetik őket. A vállalkozások újjászervezése vagy csődje a modern gazdaság szükségszerű velejárója, ami az üzleti tevékenység végzéséhez elengedhetetlen erőforrások (termelési tényezők) hatékonyabb vállalkozásokba történő átirányításával a piac tisztulásához vezet.

A vállalkozások sikerességét vagy bukását számos konjunkturális tényező befolyásolja. A fizetéseképtelenség gyakori okai között szerepelnek azonban a nem megfelelő vezetői döntések is, amiket a jog alapvetően, de nem kizárólagosan a vezető tisztségviselői felelősség intézményén keresztül ragad meg. Így e tanulmány tárgyát a jogi személyiséggel rendelkező vállalkozási formák, különösen a gazdasági társaságok fizetéseképtelenségéhez vezető azon tényezők bemutatása képezi, amelyek a társaság ügyvezetésének magatartása folyamánként következtek be. Így e tanulmányban a román fizetéseképtelenségi jogszabályanyag alapján kialakult bírói gyakorlatba kívánok betekintést nyújtani – a teljesség igénye nélkül –, értelemszerűen nem hagyva figyelmen kívül a vonatkozó tételes jogszabályi előírások rendelkezéseit sem. A logikai koherencia érdekében a vizsgálódást az utóbbi bemutatásával kezdem.

2. Az alkalmazandó szabályozás rendszere a román jogban

Romániában a fizetéseképtelenség elsődleges jogforrása a fizetéseképtelenség megelőzéséről és a fizetéseképtelenségi eljárásról szóló 2014. évi 85. törvény (a továbbiakban: Ftv.).¹ A törvény olyan kollektív eljárás létrehozását célozza, amely az adós tartozásainak (passzív vagyónának) fedezésére irányul, és amennyiben lehetőség van rá, úgy az adós vállalkozás tevékenységének helyreállítására.²

A fizetéseképtelenség előidézése miatt beálló vezető tisztségviselői felelősséget elsődlegesen az Ftv. 169–173. cikkei szabályozzák. Ezek közül e tanulmány fő (de nem kizárólagos) elemzési egységét az Ftv. 169. cikkének anyagi jogi rendelkezései képezik. Az Ftv.-ben helyet foglaló szabályok kiegészülnek a Polgári törvénykönyvről szóló 2009. évi 287. törvény (a továbbiakban: Rptk.) szerződésen kívüli felelősségi szabályaival, valamint a társaságokról szóló 1990. évi 31. törvény (a továbbiakban: Ttv.)³ előírásaival.⁴

1 Legea nr. 85/2014 privind procedurile de prevenire a insolvenței și de insolvență.

2 Ftv. 2. cikk. A törvény anyagi és eljárásjogi szabályokat egyaránt tartalmaz.

3 Legea nr. 31/1990 privind societățile.

4 A Ttv. előírásaival összefüggésben különösen a Ttv. 73. cikk (1) bekezdésében foglalt tényállások relevánsak, ugyanis kérdéses, hogy ezek milyen összefüggésben állnak az Ftv. 169. cikkével.

3. Az Ftv. felelősségi szabályának személyi hatálya és egyes fogalmak tisztázása

Az Ftv. átfogó és meglehetősen tág jelentéstartalmú fogalmakkal operál, így szükséges a jelen tanulmány szempontjából a benne foglalt releváns fogalmakat is tisztázni. A fogalomtisztázás a fizetésképtelenséget előidéző személyi kör vonatkozásában különösen fontos, ugyanis az alkalmazandó normák személyi hatálya rendszerint jóval tágabb annál, mint amit a társasági jog a vezető tisztségviselő fogalma alatt ért.

Az Ftv. 169. cikk (1) bekezdésének előírásai szerint a csődbíró (*judecătorul sindic*) a vagyongazdálkodó (*administrator judiciar*) vagy a felszámoló (*lichidator*) kérelmére elrendelheti, hogy a fizetésképtelenné vált jogi személy adós tartozásainak egy részét vagy teljes egészét a társaság vezető és/vagy felügyelő szerveinek tagjai, valamint bármely más olyan személy viselje, aki az adós fizetésképtelenségének kialakulásához hozzájárult.

3.1. A vezető és/vagy felügyelő szervek fogalma

A román társasági jog a vezető tisztségviselő fogalmát nem ismeri, helyette az ügyvezető (*administrator*) fogalmával operál. A román társasági jog mögöttes normanyagát⁵ képező Polgári törvénykönyv⁶ viszont a jogi személy ügyvezetőjét és vezető szerveit jelöli meg olyan gyűjtőfogalomként, ami a jogi személyek irányítását ellátó személyek teljes körét magában foglalja, függetlenül attól, hogy az érintett személyek a jogi személy szervezetrendszerében testületileg vagy egyénileg jogosultak-e eljárni. Ebből az következik, hogy a román jogban a jogi személy irányítását ellátó egyetlen természetes személy is a jogi személy szervének minősül. Amire e ponton fontos figyelemmel lenni, az az, hogy a jogi személy ügyvezető szerve (*organ de administrare*) nem azonos a vezető szervvel (*organ de conducere*). Előbbi a jogi személy jogainak gyakorlására és kötelezettségeinek teljesítésére hivatott,⁷ utóbbi viszont a jogi személy legfőbb döntéshozó szervére utal (noha ez tételesen ekként sehol sem jelenik meg).⁸ A két fogalom közötti határvonal az Ftv. 169. cikk (1) bekezdésében viszont feloldódik, ugyanis a norma a jogi személy adós vezető szerveinek és felügyelő szerveinek⁹ tagjairól beszél,

5 Lásd a Ttv. 291. cikkét.

6 A román Polgári törvénykönyvre a továbbiakban Rptk.-ként hivatkozom.

7 Rptk. 209. cikk.

8 A román társasági jog nem illeti külön társasági formához kötött megnevezéssel a társaság nevében és érdekében eljáró személyeket, egységesen az ügyvezető fogalmát alkalmazza. Következésképpen ügyvezető a részvénytársaság igazgatótanácsának (egyszintes irányítási rendszer) vagy igazgatóságának (kétszintes irányítási rendszer) tagja is.

9 A felügyelő szervek tagjai vonatkozásában nincs szükség fogalomtisztázásra, ez alatt az Ftv. a kétszintes irányítási rendszerben megszervezett részvénytársaság felügyelőbizottságának a tagjait érti. Vö. a Ttv. 153., 153¹. cikk (1)-(2) bekezdés, 153². cikk (1) bekezdés, 153⁶. cikk (1) bekezdés, 153⁸. cikk (1) bekezdés. Az egyszintes irányítási rendszerben megszervezett részvénytársaság esetében az igazgatótanács felügyeleti jogkört csak akkor lát el, ha az operatív (végrehajtó) irányítást igazgatókra (*director*) ruházta. Vö. Ttv. 143. cikk (4) bekezdés. Az Ftv. felelősségi rendelkezéseinek alkalmazása kapcsán az igazgatók vonatkozásában a bírói gyakorlatban rögzítették, hogy amennyiben a csődbe jutott társaság

tehát *ügyvezető szerv, ügyvezető* és hasonló tartalmú kifejezést nem használ. A román jogirodalomban és joggyakorlatban konszenzus van abban a tekintetben, hogy az említett normaszövegben szereplő *vezető és/vagy felügyelő szervek tagjai* szókapcsolat tágan értelmezendő, amely egyaránt magában foglalja a fentebb bemutatott ügyvezetőket (*de iure* ügyvezetők), az egyszintű irányítási rendszerben megszervezett részvénytársaság végrehajtó igazgatóit (*director executiv*), a könyvvizsgálókat, valamint a cenzorokat.¹⁰

A román jogban a *vezető tisztségviselő* fogalma normatív szinten teljes mértékben hiányzik. Ennek ellenére a magas absztrakciós jellege miatt a fogalom használata a román társasági jogról szóló magyar nyelvű tudományos munkákban is indokolt.¹¹ Ennek megfelelően a tanulmány további részeiben a vezető tisztségviselő, ügyvezető, vezető és menedzser fogalmakat ugyanazon értelemben használok.

3.2. A „bármely más olyan személy” fogalma

Az Ftv. korábban hivatkozott 169. cikk (1) bekezdése alapján elmondható, hogy a rendelkezés személyi hatálya a korábban bemutatott és egységesen vezető tisztségviselőnek nevezett személyek mellett egy másik, tételesen meg nem határozott személyi körre is kiterjed, nevezetesen azokra, akik a társaság fizetéseképtelenné válásához hozzájárultak. E körbe lényegében véve három személyi kör sorolható: az ún. látszólagos ügyvezetők (*administrator aparent*), a *de facto* ügyvezetők (*administrator de fapt*), valamint az árnyékvezetők (*administrator din umbră*).

E fogalmak a román jogban nincsenek definiálva. Ugyanakkor fontos őket nem összemosni az álképviselő fogalmával. Minthogy a látszólagos ügyvezető, a *de facto* ügyvezető, valamint az árnyékvezető fogalma első ránézésre azonosítható az álképviselő fogalmával, a fogalomtisztázást célszerű az álképviselő szabályai irányából indítani, majd ezt követően a társasági jogi szabályokra is kitérni.

Az Rptk. 1309. cikke úgy rendelkezik, hogy

„[a] képviselői minőségben eljáró, de meghatalmazással nem rendelkező vagy a jogkörének kereteit túllépő személlyel kötött szerződés a képviselt és a harmadik személy között nem vált ki joghatást. Ha viszont a képviselt magatartása alapján a szerződő harmadik személy okkal feltételezhette, hogy a képviselő rendelkezik képviselési jogkörrel és

végrehajtó igazgatói (a jogesetben az ún. CTO-król van szó) a jogszerűen kinevezett ügyvezetőkéhez hasonló magatartást tanúsítanak, úgy az Ftv. 169. cikkének hatálya alá tartoznak. Ugyanebben az eseti döntésben világított rá a bíróság arra is, hogy ha az egyszintes irányítási rendszerben megszervezett részvénytársaság igazgatótanácsa végrehajtó igazgatókat nevezett ki, akkor az igazgatótanács a felügyelőbizottság szerepét tölti be, és ezért a hatáskör-átruházás miatt végrehajtó igazgatói jogállással rendelkező személyek felelnek a társaság eszközeinek elégtelensége miatt beálló csődhelyzetért. Craiovai Ítéltábla, 2006/1494. döntés (www.sintact.ro).

10 Stanciu D. CĂRPENARU, Mihai Adrian HOTCA, Vasile NEMEȘ: *Codul insolvenței comentat*, Universul Juridic, București, 2017, 481.

11 Ennek részletesebb kifejtését lásd PÁL Előd: *A vezető tisztségviselők = Román társasági jog. 2. bővített és aktualizált kiadás*, szerk. VERESS Emőd, FEGYVERESI Zsolt, PÁL Előd, Forum Iuris Könyvkiadó, Kolozsvár, 2021, 166–170.

a jogkör keretén belül jár el, a képviselt a képviseleti jogkör hiányára a szerződő harmadik személlyel szemben nem hivatkozhat.”

Az álképviselőhöz az e kérdéssel foglalkozó szakirodalmi álláspontok alapján két konjunktív feltétel teljesülésére van szükség: a) a szerződő harmadik személynek jogos tévedésben kell lennie, ami tulajdonképpen a jóhiszeműség követelményének teljesülését teszi szükségessé;¹² b) a képviselt magatartásának felróhatóknak kell lennie, ami azt jelenti, hogy oly módon kell megnyilvánulnia, hogy a képviseleti jogkörrel összefüggésben a szerződő harmadik személy jogos tévedését megalapozza.¹³

A szakirodalomban leszögezték, hogy az álképviselő útján létrejött jogügylet csak a megbízó (képviselet) általi megerősítés révén válik teljes képviseleten alapuló jogviszonnyá, tehát a képviselt csak a megerősítést követően léphet fel a harmadik személlyel szemben. Megerősítés hiányában az álképviselőt deliktuális felelősség terheli a képviselettel (megbízóval) szemben. A joggyakorlatban álképviselőnek minősítették azt az esetet, amikor az ingatlan-adásvételi előszerződést nem a társaság *de iure* ügyvezetője (elnöke) írta alá, hanem annak fia, aki ilyen ügylet megkötésére jogkörrel nem rendelkezett. Ezzel az esettel kapcsolatban került megállapításra az is, hogy melyek lehetnek azok a körülmények, amelyek az álképviselő alkalmazásához vezethetnek. A következő körülményeket azonosították: a jogügylet természete, a harmadik személy és a közvetítő (megbízott) szakmája, az állítólagos megbízó nevében levelezési lap vagy bélyegző használata, a sürgősség, a megbízott hibája stb.¹⁴

Látható tehát, hogy az Rptk. képviselőre vonatkozó általános szabályai között a jogalkotó tételesen rendezte az álképviselő intézményét.

A társasági jogi szabályozás vonatkozásában is hasonló a helyzet. E tekintetben a kiindulópontot a Ttv. 54., 55., 72. és 144². cikkei képezik. Főszabály szerint a vezető tisztségviselőt az alapító (létesítő) okiratban kell kinevezni, de lehetőség van arra is, hogy erre a társaság alapítását követően legfőbb szerve határozat útján kerüljön sor. Az alapító okiratban való kinevezést a társaság első vezető tisztségviselői tekintetében kógens norma határozza meg, attól eltérni nem lehet. A jogszerű kinevezésnek nem érvényességi kelléke a kereskedelmi nyilvántartásba történő bejegyzés, azonban harmadik személlyel szemben a kinevezés hatályossá csak közzétételi alakiság teljesítésével válik.¹⁵ Harmadik személyek jogainak védelme céljából a jogszabály előírja, hogy a társaság a saját védelmében nem hivatkozhat a nyilvántartásba vételhez fűződő rendellenességekre.¹⁶ Látható tehát, hogy a *de iure* vezető tisztségviselővé válás érvényességi kellékei között csak a kinevezésre, illetve a kinevezés elfogadására irányuló egyszerű jognyilatkozatokra van szükség. Érvényességhez tapadó alaki követelményt a törvény tehát nem támaszt. Következésképpen a vezető tisztségviselői kinevezés nyilvántartásba vételének elmaradása a kinevezés jogszerűségét nem érinti.

12 Az Rptk. 14. cikke szerint „[a] jóhiszeműséget az ellenkező bizonyításáig vélelmezni kell”.

13 Francisc DEAK, Lucian MIHAI, Romeo POPESCU: *Tratat de drept civil. Contracte speciale*, II. köt., Universul Juridic, București, 2021, 249.

14 Ph. MALAURIE, L. AYNÉS, P.-Y. GAUTIER: *Contracte speciale*, Wolters Kluwer, București, 2009, 308.

15 Ttv. 54. cikk (1) bekezdés.

16 Ttv. 54. cikk (2) bekezdés.

A vezető tisztségviselő a tevékenységét vegyes tartalmú megbízási szerződés¹⁷ keretében végzi, amelynek nem szükségszerű alkotóeleme a képviseleti jog, de nyilvánvalóan teljes jogú vezető tisztségviselőnek csak az tekinthető, aki rendelkezik a cégjegyzés jogával, tehát megbízása képviseleti jogot is magában foglal.

Ezek alapján a *látszólagos ügyvezető* fogalma alatt egyrészt azt az ügyvezetőt kell érteni, akinek tisztsége megszűnt, a tisztség megszűnésének tényét a kereskedelmi nyilvántartásba pedig nem jegyezték be, viszont ennek ellenére e minőségében továbbra is eljár. A tisztség megszűnése e körben bekövetkezhet a megbízás lejártával vagy tisztségéből történő visszahívással (megbízás visszavonásával). A látszólagos ügyvezető fogalomkörébe tartozik továbbá az az ügyvezetőként eljáró személy is, akit bár e tisztségbe kineveztek, a kinevezés tényét a kereskedelmi nyilvántartásba elmulasztották bejegyezni.¹⁸

A *de facto* vagy tényleges ügyvezető fogalma azon személyek körét jelöli, akik az ügyvezetői tisztségbe semmilyen módon nem kerültek kinevezésre, de ennek ellenére a társaság ügyeit illetően ügyvezetőként mutatkozva járnak el.¹⁹

A fogalom egyre pontosabb tartalma a joggyakorlatban fokozatosan alakult ki, és lényegében úgy foglalható össze, hogy a részvényesek, a tagok, illetve az ezektől eltérő személyek is felelősek lehetnek a társaság fizetési képzetlenségének előidézéséért, ha bizonyított, hogy részt vettek a társaság irányításában, vagy ténylegesen irányították az adós üzleti tevékenységét.²⁰ Az Ftv. 169. cikk (1) bekezdésében olvasható „*bármely más olyan személy*” fogalma leggyakrabban a korlátolt felelősségű társaság tagjait foglalja magában, amennyiben bizonyítást nyer, hogy az adós társaság ügyvezető szerv nélkül működött, és ezért a tagok voltak azok, akik a társaság ügyvezetését ténylegesen ellátták, a társaság nevében jogokat gyakoroltak és kötelezettségeket

17 A Ttv. 72. cikke a megbízást mint a vezető tisztségviselő és a társaság közötti jogviszonyt keretbe foglaló szerződést utalás formájában rögzíti, és az Rptk. megbízási szerződésre vonatkozó rendelkezéseit rendeli megfelelően alkalmazni, noha a *megfelelően* kitétel a normaszövegben nem jelenik meg. Ennek ellenére nyilvánvaló, hogy a vezető tisztségviselő és a társaság közötti jogviszony sajátossága miatt a megbízási szerződésre vonatkozó szabályokat nem lehet maradéktalanul és kizárólagosan alkalmazni, és ezért a jogviszony tartalmi elemeiként jogszabályban meghatározott jogok és kötelezettségek is megjelennek. Ezért mondhatjuk azt, hogy a vezető tisztségviselői megbízás vegyes természetű.

18 Radu BUFAN, Andreea DELI-DIACONESCU, Mihaela SĂRĂCUȚ (szerk.): *Tratat practică de insolvență*, I. köt., Hamangiu, București, 2022, 848. A részvénytársasági ügyvezető megbízásának lejártával kapcsolatos problémáról lásd PÁL Előd: *A részvénytársasági vezető tisztségviselő megbízásának megszűnése egy román jogegységi határozat tükrében*, Erdélyi Jogélet, 2020/1, 59–70.

19 Egy 2016-ban közzétett román nyelvű publicisztika szerint az árnyékvezetők jelenléte egyre gyakoribb a romániai vállalati életben. A cikk szerzője szerint a jelenség a 2008-as gazdasági válság előtti időkre nyúlik vissza, de csak ezt követően vált még intenzívebbé a vállalatok árnyékmenedzsmentje, aminek az egyik háttérmozgatója főképpen a vezetői felelősség csökkentését célozza. A cikk szerint egy másik lehetséges oka az árnyékmenedzsment elterjedésének a rossz gazdasági helyzetet kihasználó hitelintézetek, amelyek tulajdonképpen átvették a különböző vállalatok irányítását, és bizonyos vezetői döntések kikényszerítésével a fizetési képzetlenség felé vezették őket. Lásd *Atragerea răspunderii în insolvență a administratorilor de fapt*, <https://www.bursa.ro/atragerea-raspunderii-in-insolventa-a-administratorilor-de-fapt-09881130> (letöltés ideje: 2021. 09. 26.).

20 CĂRPENARU, HOTCA, NEMEȘ: *i. m.*, 482.

vállaltak.²¹ A bírói gyakorlatban leszögezték, hogy a *de facto* ügyvezetővé váláshoz elégséges annyi, hogy a *de iure* ügyvezetői minőséggel nem rendelkező személy a társasági döntések meghozatalába vagy a társaság gazdálkodásába beavatkozik.²² A *de facto* ügyvezető tehát jobbára részvényes vagy tag, de elképzelhető az is, hogy a társasággal semmilyen társasági jogi vagy más jogviszonyban nem álló személyek járnak el a társaság ügyeiben.

Az *árnyékvezető* fogalma alá az a személy tartozik, aki az ügyvezetői tisztségbe semmilyen módon nem került kinevezésre, valamint tartózkodik attól, hogy ügyvezetőként mutakozzon, de ennek ellenére az adós vagy az adós irányítását ellátó személy az ő utasításai, instrukciói alapján jár el.²³ Az Ftv. 169. cikkének személyi hatálya tehát azokra is kiterjed, akik a társaság vezetésére olyan befolyást gyakoroltak, ami a társaság fizetésképtelenségét idézte elő.

Példaként említhető annak a hitelintézetnek az esete, amelyik az adós társasággal hitelszerződésen alapuló jogviszonyban áll, és általa kerül *árnyékvezetői* pozícióba, hogy az általa szabott hitelfeltételek nagymértékben korlátozzák a társaság ügyvezetőjének döntési hatáskörét. Itt azonban nem maga a szerződéses kikötés az *árnyékvezetővé* válás előfeltétele, hanem a szerződésteljesítés során tanúsított olyan magatartás, ami túlmutat a jogosulti jogkörök szerződésszerű gyakorlásán, és mérhető mértékben befolyásolja a kötelezett üzletmenetét, piaci magatartását.²⁴

A román jogi szakirodalomban az ilyen eset jogi megítélése vitatott. Van olyan álláspont, amely szerint az Ftv. 169. cikkének hatálya nem terjed ki azokra a személyekre, akik közvetett módon befolyásolták az üzleti döntéseket, anélkül, hogy az adós társaság vezető tisztségviselőinek a helyébe léptek volna.²⁵ Habár a problémafelvetés megalapozott, véleményem szerint nem jelenthető ki teljes bizonyossággal, hogy egy, a vállalati döntésekre is hatást gyakorló szerződéses jogviszony fennállása önmagában kizárja annak a lehetőségét, hogy pl. egy hitelező a társaság fizetésképtelensége esetén *árnyékvezetői* értékelést kapjon. Álláspontom szerint esetről esetre kell vizsgálni, hogy a szerződési feltételek és a szerződés teljesítése során a szolgáltatást nyújtó által tanúsított magatartás milyen mértékben és formában *járult hozzá* (ha hozzájárult)²⁶ a társaság fizetésképtelenségéhez. Álláspontomat támogató érv, hogy a normaszöveg a „*bármely más olyan személy*” szókapcsolat vonatkozásában semmilyen többletfeltételt nem támaszt. A törvény tehát nem tesz különbséget az adós fizetésképtelenségéhez hozzájáruló személy és az adós közötti jogviszony alapján vagy ennek természete szerint, ezért ilyen különbség a jogalkalmazás során sem tehető (*ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus*). Az sem zárja ki ennek a lehetőségét, hogy az Ftv. 169. cikk (1) bekezdése meghatározott magatartások tanúsításához köti a felelősségi szabály

21 Kolozsvári Ítéltábla, 2010/388. döntés (www.rolii.ro).

22 Kolozsvári Ítéltábla, II. polgári jogi kollégium, 2017/309. döntés (www.sintact.ro).

23 BUFAN, DELI-DIACONESCU, SĂRĂCUT: *i. m.*, 848.

24 Ezt a példát a magyar szakirodalomban Török Tamás is említi. Lásd TÖRÖK Tamás: *Felelősség a társasági jogban*, HVG-Orac, Budapest, 2015, 388.

25 Ezzel részben ellentétes álláspontért lásd Diana Maria ILIE: *Efectele insolvenței asupra mediului economic și social din România în contextul globalizării*, Universul Juridic, București, 2021, 120.

26 Ti. az Ftv. 169. cikke a fizetésképtelenség előidézéséhez való hozzájárulást is felelősséget fakasztó tényállásként határozza meg.

alkalmazhatóságát (ennek részletezésére az alábbiakban kerül sor), ugyanis a jogszöveg h) pontja minden olyan szándékos magatartást felelősségfakasztó magatartásként határoz meg, amely az adós társaság fizetéseképtelenségének kialakulásához hozzájárult. Az Ftv. 169. cikk (2) bekezdése szerint az adós fizetéseképtelenségének előidézésében potenciálisan vétkes személyeket a vagyonkezelőnek vagy adott esetben a felszámolóknak kell beazonosítania.

Az imént felvázolt értelmezés a vállalatcsoportok esetében is alkalmazható. E tekintetben figyelemmel kell lenni a társasági törvény adta azon lehetőségre is, hogy a román jog hatálya alatt ügyvezetői tisztségbe jogi személy is kinevezhető, viszont az ilyen tisztséget betöltő jogi személy köteles legalább egy természetes személyt kijelölni az ügyvezetői jogkör gyakorlására.²⁷

Egy másik példa az árnyékvezetés esetére az lehet, amikor a szülő formálisan a jogilag nagykorú, de nyilván még teljesen tapasztalatlan gyermekét teszi meg a társaság *de iure* ügyvezetőjének, viszont az irányítási funkciót – rajta keresztül ugyan, de – saját maga gyakorolja az „árnyékból”. Ennek számos oka lehet: pl. eltiltás alatt áll vagy összeférhetlenség miatt nem lehet a társaság *de iure* ügyvezetője. Nyilvánvalóan az is elképzelhető, hogy saját elhatározásából nem akar a társaság vezetője és/vagy tagja lenni.

Látható, hogy az Ftv. 169. cikkében megjelölt „*bármely más személy*” fogalma alá tartozó alanyi kör jelentős mértékben különbözik az Rptk. szabályai alapján álképviselőnek tekinthető jogalanyok körétől. Az Ftv. 169. cikkében megjelölt „*bármely más személy*” fogalmába illeszkedő látszólagos ügyvezető, *de facto* ügyvezető és árnyékvezető fogalmak közötti különbség a következőképpen foglalható össze: az első, vagyis a látszólagos ügyvezető esetében voltaképpen a tisztség megszűnésére irányuló alaki fogvatékosság áll fenn; a *de facto* ügyvezető esetében a vezető tisztségviselői jogviszony soha nem jött létre, de az érintett jogalany ennek ellenére a társaság ügyeiben nem titkolt módon eljár; az árnyékvezető esetében szintén hiányzik a vezető tisztségviselői jogviszony, továbbá szükséges, hogy az árnyékvezető elrejtse e minőségét, de a társaság irányítását közvetlen maga lássa el, vagy a társaság irányítására közvetlen befolyást gyakoroljon.

4. Az Ftv. felelősségi szabályának tárgyi hatálya

Az Ftv. 169. cikke felelősségi szabály, amelynek tárgyi hatálya tekintetében szükséges néhány alapvetést felállítani. Ezek körében elsősorban a felelősség jogi természetére vonatkozó uralkodó nézetekről kell szót ejteni.

27 E tekintetben a francia Semmitőszék például úgy foglalt állást, hogy az a társaság, amely anélkül, hogy *de iure* vezető tisztségviselő lenne, egy neki alárendelt természetes személyen keresztül látta el az adós társaság ügyvezetését, árnyékvezetőnek minősül. A Semmitőszék így helybenhagyta a versailles-i fellebbviteli bíróság ítéletét egy olyan ügyben, amelyben egy bank két igazgatót nevezett ki alkalmazottai közül egy társaság igazgatótanácsába. Ennek az esetjogi megoldásnak a román jogrendszerben is van relevanciája: azáltal, hogy a jogi személy az alkalmazottjain keresztül gyakorolta a vezető tisztségviselői jogkört, árnyékvezetőként felelősségre vonható. Az ügy román nyelvű összefoglalásáért lásd Simona AL HAJJAR: *Răspunderea civilă a administratorilor debitorului aflat în insolvență*, Universul Juridic, București, 2012, 246–249.

4.1. Az Ftv.-ben rögzített felelősségi alakzat jogi természete

Az uralkodó nézet szerint a társaság ügyvezetői és a társaság vezetésében részt vevő más személyek a jogi személytől nem elkülönült jogalanyok, hanem a jogi személy szerveinek minősülnek. Ebből következően az ügyvezetők és a társaság irányításában részt vevő egyéb személyek felelősségének jogi természetét illetően – túl azon, hogy polgári jogi felelősségről van szó – három álláspont alakult ki: 1. felelősségük deliktuális; 2. felelősségük kontraktuális; 3. felelősségük vegyes természetű, vagyis az esetnek megfelelően vagy deliktuális, vagy szerződéses.²⁸

Álláspontom szerint az imént jelzett három nézet közül az utolsó a helyes, tételes jogi előírás, – pontosabban jogszabályi különbségtétel – hiányában a vegyes természetű felelősségként történő minősítés áll stabil lábakon. Ennek ellenére a román bírói gyakorlat nagyrészt egységesen deliktuális felelősségként értékeli az Ftv. 169. cikkében megjelenő felelősségi szabályt.²⁹

Az Ftv. 169. cikkében rögzített norma tehát alapvetően deliktuális felelősségi szabály, viszont az Rptk. 1349. cikkében megjelenő felelősségi generálklauzulához képest szűkebb körű. Éppen ezért a szakirodalomban *in abstracto* e felelősségi alakzatot a deliktuális felelősség *különös alakzata*ként tartják számon. Különlegessége abban áll, hogy tételesen meghatározásra kerültek azok a magánjogi deliktumok, amelyeknek megvalósulása a korábban említett személyi kör polgári jogi felelősségét alapozhatja meg, természetesen a felelősség megállapításához szükséges egyéb feltételek (oksági viszony, vétkesség, kár stb.) teljesülése mellett. Ez annyit jelent, hogy e szabály alapján csak a benne foglalt jogellenes magatartások miatt bekövetkező károk vonatkozásában lehet fellépni.

Az Ftv. alapján azonban a szerződéses felelősség esete sem kizárt, azzal a megjegyzéssel viszont, hogy ez jóval ritkábban merül fel, megállapítására pedig tulajdonképpen csak akkor kerülhet sor, ha a felelősségfakasztó tény egy szerződéses jogviszony keretében valósult meg.³⁰ Erre a következtetésre a hatályos Ftv. elődjének, azaz a 2006. évi 85. törvény 138. cikk (1) bekezdésének alapján jutott a Bukaresti Ítéltábla,³¹ kimondva, hogy ha az ügyvezető kinevezésére alapító okiratban kerül sor, és jogkörét nem menedzsment (vagy menedzserei) szerződés³² alapján gyakorolja, akkor a hivatkozott

28 Részletekről lásd Ioan SCHIAU, Titus PRESCURE: *Legea societăților comerciale nr. 31/1990. Analize și comentarii pe articole*, Hamangiu, București, 2009, 214; Stanciu D. CĂRPENARU, Gheorghe PIPEREA, Sorin DAVID: *Legea societăților, Comentariu pe articole*, C.H. Beck, București, 2014, 256; Ion Luca GEORGESCU: *Drept comercial*, II. kötet, All Beck, București, 2002, 433; Carmen TODICĂ: *Răspunderea juridică civilă a administratorului societății comerciale*, Editura Universitară, București, 2012, 27.

29 BUFAN, DELI-DIAONESCU, SĂRĂCUT: *i. m.*, 849.

30 E körben említést érdemel a Temesvári Ítéltábla, II. polgári jogi kollégium, 2016/522. döntése (www.portal.just.ro), amelyben a jogszabályi alapok nélkül újfent az a paradigma került kimondásra, miszerint az Ftv. 169. cikkében foglalt mechanizmus nem szerződésből eredő jogok érvényesítését célozza.

31 Bukaresti Ítéltábla, VI. kereskedelmi jogi kollégium, 101/2007. döntés (www.rolii.ro).

32 A menedzsmentszerződést (*contract de management*) az 1993. évi 66. törvény szabályozza, azonban a jogszabály hatálya csak azokra a vállalatokra terjed ki, amelyeknek tulajdonosi szerkezetében az állam legalább 50%-os tulajdonhányaddal rendelkezik.

jogszabályhely alapján deliktuális felelősség terheli. Az Ftv. 2006. évi változatának felelősségi generálklauzulája, valamint a jelenleg hatályos Ftv. felelősségi szabálya között e tekintetben nincs különbség, ezért az előbb említett ítélőtáblai döntés jelenleg is joggyakorlati viszonyítási pontként szolgálhat. Az Ftv. jelenleg hatályos szövegváltozata kapcsán a szakirodalomban olyan álláspont is létezik, amely szerint a felelősség természete kizárólag szerződéses.³³

4.2. Az Ftv. 169. cikkében előírt felelősség megállapításának feltételei

Az Ftv.-ben foglalt felelősségi szabályra alapított kereset sikeréhez teljesítendő feltételek vonatkozásában mind a jogirodalomban, mind a bírói gyakorlatban egyetértés van abban, hogy a klasszikus felelősségi tanok alapján normatív szintre emelt anyagi jogi felelősségi alkotóelemeknek maradéktalanul fenn kell állniuk. A polgári jogi felelősség jogi tényállási elemei ennek megfelelően a jogellenes magatartás,³⁴ kár, a jogellenes magatartás és a kár közötti okozati összefüggés, illetve vétkesség. E négy tényálladási elem tételesen az Rptk. 1357. cikk (1) bekezdésében került rögzítésre, amely szerint „[a]lki másnak szándékosan vagy gondatlanul jogellenesen kárt okoz, köteles a kárt megtéríteni”.

Deliktuális felelősség az Rptk. Deliktuális felelősség az Ftv. 169. cikke alapján rendszerében

Az okozati összefüggésnek a jogellenes magatartás és a kár között kell fennállnia.	Az okozati összefüggésnek az Ftv. 169. cikk (1) bekezdésében felsorolt valamelyik jogellenes magatartás (akár több is egyszerre) és az adós társaság fizetési képtelensége között kell fennállnia.
Bármely jogellenes (károkozó) magatartás megalapozhatja.	Csak az Ftv. 169. cikk (1) bekezdésében felsorolt jogellenes magatartások valamelyike vagy ezek közül több megvalósulása alapozhatja meg.
A személyi hatály általános mind a károkozó, mind a károsult oldalon; bárki lehet károkozó, és bárki lehet károsult.	A személyi hatály mind a károkozó, mind pedig a károsult oldalon meghatározott. Károkozó csak az adós társaság vezető és/vagy felügyelő szervének a tagja lehet, károsult pedig elsődlegesen maga a társaság és csak áttételesen az adós társaság hitelezői.
A felelősség megállapítása csak a károsult felperes esetében vált ki joghatást.	A felelősség megállapítása <i>erga omnes</i> hatályú az adós társaság azon hitelezői vonatkozásában, akik a hitelezői listára időben felvetették magukat.

33 Vö. Sebastian BODU: *Răspunderea civilă a administratorilor și managerilor societăților comerciale*, Rosetti International, București, 2018, 233–241.

34 A román polgári jogban a jogellenes magatartás (*conduită ilicită*) fogalma nem ismert, helyette az Rptk. a jogellenes cselekmény (*faptă ilicită*) fogalmát alkalmazza. Az ezzel kapcsolatos terminológiai és jogdogmatikai problémák részletesebb kifejtését lásd NÓTÁRI Tamás, PÁL Előd: *Gondolatok és javaslatok a román Polgári törvénykönyv magyar fordításához*, Erdélyi Jogélet, 2021/2, 58–62.

Deliktuális felelősség az Rptk. Deliktuális felelősség az Ftv. 169. cikke alapján rendszerében

A felelősség megállapítása következtében megnyíló kártérítési kötelezettség a károkozó által okozott teljes kárra kiterjed (*damnum emergens + lucrum cessans* + a kárenyhítés/kármegelőzés miatt felmerülő összes költségre). A teljes kártérítés elve érvényesül.

A csődbírónak mérlegelési jogköre van arra nézvést, hogy a társaság fizetésképtelenségének előidézésében felelős személyt a társasági passzívum teljes egészének megtérítésére, vagy csak egy részére kötelezi-e. Nem a teljes kártérítés elve érvényesül.

Főszabály szerint a kár beálltát vagy észlelését követő 3 évben lehet megállapítási keresetet indítani.

Keresetindításra kizárólag a fizetésképtelenségi eljárás megindulásának időpontja és az eljárás lezárásának időpontja között van lehetőség.

Többes károkozás esetén a kártérítési kötelezettség egyetemleges.³⁵

Az Ftv. 169. cikkében foglalt felelősségi norma lehetőséget teremt az egyetemlegességből való szabadulásra, amennyiben a vezető és/vagy felügyelő szervek valamely tagja a fizetésképtelenséget előidéző jogügylet megkötése vagy az ilyen jogellenes magatartás tanúsítása vonatkozásában ellenvetéssel élt, vagy az ilyen jogügylet megkötésére vagy jogellenes magatartás tanúsítására irányuló döntés meghozatalakor nem volt jelen, és az adott tény (vagyis az ellenvetés és/vagy hiányzás) feljegyzését kérte.³⁶

A fizetésképtelenséggel összefüggésben a bírói gyakorlat a jogellenes magatartást és a vétkességet olykor egyetlen feltételként kezeli, amit a *vétkes magatartás (faptă culpabilă)* kifejezéssel illet,³⁷ máskor pedig két, egymástól elkülönülő tényállási elemként, említést téve az adós társaság fizetésképtelenségének előidézésében való vétkességről és a törvényben felsorolt magatartások fennállásáról.³⁸

Minthogy az Ftv. 169. cikkének rendelkezéseivel a jogalkotó a polgári jogi felelősség, pontosabban a deliktuális felelősség egy különös alakzatát hozta létre, a *különös* séget szükséges jobban kidomborítani. Az előzőekben ismertetett aspektusok melletti különbségeket a könnyebb áttekinthetőség érdekében a fenti összefoglaló táblázat tartalmazza.

35 Rptk. 1382. cikk.

36 Ftv. 169. cikk (4)–(5) bekezdés.

37 Bukaresti Ítéletábla, V. kereskedelmi jogi kollégium, 2003/1575. döntés. Közli Dan LUPAȘCU (szerk.): *Curtea de apel București. Practica judiciară comercială 2003–2004*, Editura Brilliance, București, 2005, 269–270.

38 Konstancai Törvényszék, II. polgári jogi kollégium, 2016/180. ítélet (www.rolii.ro).

4.3. Az Ftv. 169. cikkében foglalt jogellenes magatartások

Amint már korábban szó volt róla, az Ftv. 169. cikkének (1) bekezdése a társaság fizetéseképtelenségét előidéző vagy ahhoz hozzájáruló magatartások formáit absztrakt magatartások felsorolásával konkretizálja. Ebből *látszólag* az következik, hogy a felsorolt magatartásokon kívüli egyéb károkozás esetében az Ftv. 169. cikkére keresetet alapítani nem lehet. Az Ftv. e körben az alábbi jogellenes magatartásokat sorolja fel: a) a fizetéseképtelenség előidézéséhez hozzájáruló személy a saját vagy más személy érdekében használta a jogi személy vagyontárgyait vagy hiteleit; b) a fizetéseképtelenség előidézéséhez hozzájáruló személy termelési, kereskedelmi vagy szolgáltatási tevékenységeket végzett személyes érdekeinek kielégítése céljából, mindezt a jogi személy leple alatt; c) a fizetéseképtelenség előidézéséhez hozzájáruló személy személyes érdekből olyan tevékenység folytatását rendelte el, amely nyilvánvalóan a jogi személy általi kifizetések megszüntetéséhez vezetett; d) a fizetéseképtelenség előidézéséhez hozzájáruló személy fiktív könyvelést vezetett, egyes számviteli dokumentumokat eltüntetett vagy eltűnni hagyott, vagy nem a törvény előírásai szerint vezette a könyvelést;³⁹ e) a fizetéseképtelenség előidézéséhez hozzájáruló személy a jogi személy vagyonának egy részét jogellenesen elrejtette, vagy a társaság passzívumát fiktív módon megnövelte; f) a fizetéseképtelenség előidézéséhez hozzájáruló személy a jogi személy számára történő alapok megszerzése céljából olyan eszközöket használt, amelyek alkalmasak a jogi személy általi kifizetések megszüntetésének késleltetésére;⁴⁰ g) a kifizetések megszüntetését megelőző hónapban fizettek vagy kifizetést rendeltek valamely hitelező előnyben részesítése mellett, a többi hitelező kárára; h) minden más, szándékosan tanúsított magatartás, amely hozzájárult az adós jogi személy fizetéseképtelenné válásához, és amelyet a fizetéseképtelenségi törvényben foglalt rendelkezéseknek megfelelően állapítottak meg.

Kiemelendő, hogy az utolsó előírás valójában nyitott tényállás, ezért a normaszövegben foglalt magatartások listája nem taxatív. A felelősséget fakasztó magatartások kimerítő felsorolását csak az Ftv. 2006. évi szövegváltozatának 138. cikke tartalmazta, amit a román jogalkotó a 2014. évi Ftv.-ben módosított. Egyelőre homályos, hogy a „*minden más, szándékosan tanúsított [jogellenes] magatartás*” szókapcsolat normatív tartalma alatt mit kell érteni, ugyanis első pillantásra ez azt a látszatot kelti, hogy az Rptk.-ban rögzített általános deliktuális felelősségi szabály, valamint erre rávetítve az Rptk. 219. cikk (2) bekezdése a felelősség megállapítására irányuló kereset tekintetében önálló jogalapként szolgálhat. E norma egy másik lehetséges értelmezési iránya a Ttv. 73. cikkében⁴¹ foglalt magatartások alkalmazására utal vissza, ugyanis a Ttv. említett

39 A törvény e körben rögzíti, hogy amennyiben a számviteli dokumentumokat nem adják át a vagyongazdálkodónak vagy a felszámolóknak, mind a vétkenességet, mind a cselekmény és a kár közötti okozati összefüggést vélelmezni kell, amely vélelem megdönthető.

40 Ilyen például az, ha a társaság a piacinál sokkal magasabb kamatteher mellett köt hitelszerződést, ami miatt a társaság csődhelyzetbe kerül.

41 A Ttv. 73. cikke úgy rendelkezik, hogy az ügyvezetők egyetemlegesen felelnek a társasággal szemben: a) a tagok által teljesített befizetések valóságáért; b) a kifizetett osztalékok valóságáért; c) a törvény által előírt nyilvántartások meglétéért és helyességéért; d) a közgyűlési határozatok pontos teljesítéséért; e) a törvény és az alapító okirat által megkövetelt

cikkének (2) bekezdése kifejezetten rögzíti, hogy az (1) bekezdésében foglaltak megvalósulása esetén a hitelezők (azaz harmadik személyek) az ügyvezetővel szemben keresettel fellépni csak a társaság fizetéseképtelensége miatt megindult eljárás keretében jogosultak. Utóbbi esetben tehát lényegében arról lehet szó, hogy az Ftv. magába olvasztja a Ttv. 73. cikk (1) bekezdésében foglalt tényállásokat is.

A lista ezen utolsó pontja lényegében a jogalkotó előrelátásának a bizonyítékeként értékelhető a rendkívül gyorsan fejlődő üzleti viszonyok sajátosságaira nézve, ami előfeltétele lehet olyan szándékos magatartások tanúsításának, amelyek a társaság fizetéseképtelenségéhez vezetnek. A jogalkotó tehát ezzel nem kíván visszatérni a polgári jogi felelősség általános szabályainak alkalmazásához, hanem mindössze annyit rögzít, hogy a felsorolásban szereplő magatartásokon kívül is tanúsítható olyan, ami a társaság fizetéseképtelenségéhez vezet, és ami ez okból a norma személyi hatálya alá tartozó személyek felelősségét fakaszthatja.

Megjegyzendő viszont, hogy a normaszöveg a *fizetéseképtelenséghez hozzájárulás* fogalmát alkalmazza, ami rendkívüli mértékben kitágítja a norma alkalmazási körét. Következésképpen, ebben a szövegformában e norma számos spekulációhoz és jogalkalmazói visszaéléshez is elvezethet, ami különösen aggályos helyzeteket szülhet egy olyan gazdasági környezetben, amelyben a verseny „túlfűtött”, és amelyben a társaság-irányításban érintett személyek számos esetben rendkívül gyors, lényegében spon-tán döntések meghozatalára kényszerülnek. Ekként pedig még nagyobb dogmatikai törést generál a polgári jogot már régóta terhelő azon kérdés kapcsán is, hogy miként értelmezendő a *szándékosság* (polgári jogban érvényesülő) fogalma; ennek ugyanis a joggyakorlati paraméterei még nem kellően kristályosodtak ki.

Az alábbiakban az Ftv. 169. cikk (1) bekezdésében felsorolt absztrakt tényállások bírói megítélését mutatom be.

4.3.1. A társaság vagyontárgyainak vagy hiteleinek (sic!) az ügyvezető saját vagy más érdekében történő használata...

A vizsgált norma rendelkezései a társaság vagyontárgyainak vagy *hiteleinek* (sic!) saját célra történő használata mellett azok más személy érdekében történő használata is kiterjednek. A más személy érdekét szolgáló társasági vagyontárgyak és/vagy hitelek használata tehát pont úgy felelősségfakasztó magatartás, mint a saját célra történő használat.

A bírói gyakorlat rögzítette, hogy e tényállás alapján a vezető tisztségviselő felelősségét nem lehet megállapítani akkor, ha őt család bűntette miatt elítélték, de a család, valamint a társaság fizetéseképtelensége közötti okozati összefüggés nem áll fenn. A bíróság itt nem azt állítja, hogy az Ftv. 169. cikk (1) bekezdés a) pontjában foglalt jogellenes magatartás hiánya miatt nem lehet a vezető tisztségviselő felelősségét megállapítani, hanem azt, hogy a norma hipotézisében modellezett magatartás és a társaság fizetéseképtelensége között oksági viszonynak kell fennállnia. Látni kell azt is, hogy az

kötelezettség szigorú teljesítéséért. E rendelkezés (2) bekezdése rögzíti továbbá, hogy az ügyvezetők felelősségének megállapítása iránti kereset megindítására a társaság hitelezői is jogosultak, de e jog gyakorlására csak az Ftv. által szabályozott eljárás megnyílása esetén gyakorolhatják.

itt tárgyalt magatartás bűncselekményként is értékelhető, ami viszont nem zárja ki a polgári jogi felelősségre vonás lehetőségét.⁴²

A társaság *vagyontárgyainak és/vagy hiteleinek használata* szókapcsolatban szereplő fogalmak vonatkozásában néhány észrevételt szükséges tenni.

A „használat” fogalmának normatív tartalma tekintetében a szakirodalomban leszögezték, hogy ez olyan aktív magatartás tanúsítását jelenti, amely a társaság vagyontárgyaira irányul. A magatartás tevőleges (aktív) jellege az, ami határvonalat képez a joggal (hatalommal) való visszaélés⁴³ és a társaság vagyontárgyaival való visszaélés között. A joggal való visszaélés passzív magatartás formájában is megvalósulhat, példának okáért úgy, hogy: az ügyvezető a jogi személy követeléseinek behajtása tekintetében az adós jogi személyben fennálló személyes érdeke miatt nem intézkedik; ismétlődő jelleggel észszerűtlenül hosszú fizetési haladékokat biztosít olyan adósok számára, amelyekhez valamilyen okból kapcsolódik. A joggal való visszaélés mint passzív magatartás, illetve a vagyontárgyak használata egyaránt az Ftv. 169. cikk (1) bekezdés a) pontjában foglalt tényállásba tartozik.⁴⁴

A vagyontárgy⁴⁵ vonatkozásában a szakirodalomban leszögezték, hogy ez alatt a társaság (aktív) eszközei értendők, vagyis azok az ingók és ingatlanok, testi és tetetlen dolgok (ideértve a követeléseket, valamint a készpénzt is), amelyek a társaság könyvelésébe eszköz oldalán kerültek bevezetésre, annak jogcímétől függetlenül.

Ami viszont a normaszövegben szereplő „hitelek” (*credite*) fogalmat illeti, ez részletesebb magyarázatot igényel. Mindenekelőtt fontos észrevenni, hogy a román jogalkotó a fogalom többes számú alakját vezette be a normaszövegbe, ami elhibázott megoldás, ugyanis a hitel fogalmának van egy tágabb és egy szűkebb jelentése.

A társaság hitele tág értelemben a piaci szereplő társaságba, pontosabban ennek tőkéjébe (tőkeerejébe), jó hírnevébe, termékeibe, árpolitikájába, üzleti tervébe, tevékenységébe stb. vetett bizalmát jelenti, ami önmagában és alapvetően nem minősül vagyoni értelemben vett eszköznek.⁴⁶ A hitel fogalom tágabb jelentése lényegében a társaság fizetőképességét jelenti.⁴⁷

Az Ftv. itt elemzett rendelkezésében megjelenő „hitel” fogalom másik, szűkebb jelentése a társaság által felvett (bank)hitelre vonatkozik, ami a román jogban

42 E ponton látszik szükségesnek megjegyezni azt, hogy az Ftv. 169. cikk (1) bekezdésében felsorolt absztrakt tényállások több esetben egyben büntetőjogi normák tárgyát is képezik, noha nem mindig azonos megnevezés alatt. E jogellenes magatartások büntetőjogi megítélése nem képezi a tanulmányom tárgyát.

43 Az Rptk. 15. cikkének rendelkezése szerint „[e]gyetlen jogot sem lehet más személy sérelmére vagy megkárosítása céljából, illetve túlzott és észszerűtlen módon, a jóhiszeműséggel ellentétesen gyakorolni”.

44 Ion TURCU: *Tratat teoretic și practic de drept comercial*, II. köt., C.H. Beck, București, 2008, 232.

45 A román polgári jog a *bun/bunuri* kifejezést használja, aminek a szó szerinti magyar megfelelője a *jószág/javak* lenne, azonban normatív tartalmát tekintve a fogalom egyezést mutat a magyar Ptk. 8:1. § (1) bekezdés 5. pontjánál meghatározott vagyontárgy fogalommal. Részletekről lásd NÓTÁRI, PÁL: *i. m.*, 54–55.

46 BODU: *i. m.*, 246. Hasonló álláspontot fogalmaz meg AL HAJJAR: *i. m.*, 133–134. Lásd még TURCU: *i. m.*, 234–335. A hitel fogalmának jelentésköréről részletesen lásd Radu RIZOIU: *Garanții civile*, Editura Hamangiu, București, 2022, 23–29.

47 BUFAN, DELI-DIACONESCU, SĂRĂCUT (szerk.): *i. m.*, 850.

kölcsönszerződésnek minősül. A kölcsönszerződés a reálszerződések körébe tartozik, ezért az ilyen szerződés alapján folyósított pénzüsszeg (vagy más helyettesíthető dolog) az adós tulajdonába kerül. Számviteli szempontból a kölcsönösszeget a társaság könyvelésében az eszköz oldalán kell szerepeltetni azzal, hogy forrásoldalon a kölcsönösszeggel megegyező tartozás kerül bejegyzésre. A kamatokat költségként kell szerepeltetni. Mindebből az következik, hogy a társaság hiteleinek saját vagy más érdekében történő használata lényegében a társaság vagyontárgyainak használatát jelenti, a vagyontárgy és hitel fogalma közötti különbségnek ebben a vonatkozásban jogi jelentősége tehát nincs.⁴⁸ A társaság hitelének használata körében a szakirodalomban további olyan jogellenes magatartásokat is azonosítottak, mint a társaság tőkeerejének saját célra történő felhasználása kölcsönügylet biztosítása érdekében (pl. a társaság nevében biztosítéki céllal aláírt váltó kiállítás vagy valamely vagyontárgy zálogosítása); tagi kölcsön nyújtása (ha a tag egyben ügyvezető is) a társaságnak úgy, hogy a kölcsönnyújtást valós gazdasági körülmények nem indokolják (pl. a piacnál magasabb kamat megszerzésére).

A Maros Megyei Törvényszék eseti döntésében⁴⁹ például arra az álláspontra helyezkedett, hogy a társaság vezető szerveinek passzivitása a társaság partnereivel szemben fennálló pénzbeli követelések behajtása tekintetében megalapozza a vezető szerv tagjainak felelősségét, ha a követelés elévül, ugyanis ezáltal a társaságot illető pénzeszközök használatából eredő előnyök a társasággal szerződéses viszonyban álló partnereknél valósulnak meg, ami a más személy érdekében történő társasági vagyontárgyak és/vagy hitelek használatának tényállását meríti ki. A Bukaresti Ítéltábla a kereseti jog elévülése vonatkozásában azonban úgy foglalt állást, hogy az elévülés önmagában nem alkalmas az ügyvezető felelősségének megállapításához, ugyanis a jogszabály azt a kívánalmat támasztja, hogy az ügyvezető passzív magatartásából eredő kereseti jog elévülése és az adós társaság fizetéseképtelensége között okozati összefüggés álljon fenn. Ha nem bizonyítható, hogy az elévülés okozta a fizetéseképtelenséget, vagy legalább hozzájárult a társaság fizetéseképtelenségéhez, az ügyvezető felelősségét nem lehet megállapítani.⁵⁰

A Gyulafehérvári Ítéltábla úgy foglalt állást, hogy az adós társaság vezető szerve tagja által a társaság követeléseinek behajtása tekintetében tanúsított passzív magatartása nem illeszkedik az Ftv. 169. cikk (1) bekezdés a) pontjában rögzített tényállásba, mert az e rendelkezés alapján történő felelősség megállapításához a passzív magatartást tanúsító ügyvezető azon *szándékának* bizonyítására is szükség van, hogy a követelés kötelezettjét előnyben kívánta részesíteni.⁵¹

A Szilágy Megyei Törvényszék pedig azt állapította meg, hogy ha a fizetéseképtelen állapotba került társaság ügyvezetője a társaság egyes vagyontárgyait visszterhes

48 BODU: *i. m.*, 246.

49 Maros Megyei Törvényszék, kereskedelmi jogi kollégium, 2323/2005. döntés. Közli CĂRPENARU, HOTÇA, NEMEȘ: *i. m.*, 484.

50 Bukaresti Ítéltábla, V. kereskedelmi jogi kollégium, 129/2010. döntés. Közli Luiza NEAGU: *Procedura insolvenței. Răspunderea membrilor organelor de conducere*, Editura Hamangiu, București, 2011, 171.

51 Gyulafehérvári Ítéltábla, 515/2009. döntés (www.sintact.ro).

szerződés útján családtagjaira ruházza, de a vételár behajtását elmulasztja, e magatartás kimeríti az Ftv. 169. cikk (1) bekezdés a) pontjának hipotézisét, és megalapozza a szóban forgó ügyvezető felelősségét.⁵²

Szintén az Ftv. 169. cikk (1) bekezdés a) pontjában foglalt tényállást valósítja meg az ügyvezető, ha nem nyújtott be olyan okiratot, amelynek tartalmából kiderülhetne a társaság tulajdonát képező vagyontárgyak társasági vagyonból történő kikerülésének módja, és az elidegenítésből (az érintett vagyontárgyak értékesítéséből) származó ellenszolgáltatás tárgya (pl. pénzösszeg) sem a társaság számláin nem azonosítható, sem pedig a társaság könyvelésébe nem került rögzítésre.⁵³ Egy másik jogesetben a bíróság meg nem döntött vélelem alapján jutott arra az álláspontra, hogy az adós társaság ügyvezetőjének polgári jogi felelőssége megállapítható, kiemelve, hogy a társaság tulajdonából azonosíthatatlan módon kikerülő vagyontárgyak a társaság eszközeinek csökkenéséhez vezetnek, ami végső soron hozzájárult a társaság fizetéseképtelenné válásához, és ha az alperes a társaság tulajdonából kikerült vagyontárgyak kikerülésének jogszerűségét könyvelési dokumentumokkal igazolni nem tudja, akkor feltételezhető, hogy a vagyontárgyakat a saját vagy más érdekében használta.⁵⁴ A Bukaresti Ítéltábla azt fejtette ki, hogy az adós társaság vagyontárgyainak saját vagy más személy érdekében történő használata e jogellenes cselekmény oly módon történő elkövetését feltételezi, amely a szóban forgó bármely vagyontárgy természetes rendeltetésétől eltérő, csalárd, azaz öncélból való használatának formájában ölt testet.⁵⁵ Ehhez a problémakörhöz kapcsolódóan egy másik ügyben a bíróság arra a következtetésre jutott, hogy ha a társaság pénztárából felvett pénzüsszegtől eltérő olyan vagyontárgyak elvételére került sor, amelyeket a felszámolási eljárás során értékesítettek, akkor az ügyvezető felelősségének megállapítása nem lehetséges, ugyanis ez a kétszeres kártérítés, azaz a káronszerzés tilalmába ütközne. A káronszerzés tilalmát pedig azért sértene – fejti ki a bíróság –, mert a szóban forgó vagyontárgyak értékesítésével a társaság vagyonában dologi szubrogációra került sor, ami a kártérítési felelősségre vonatkozó szabályok szempontjából az okozott kár természetben történő megtérítésével egyenértékű. A bíróság kifejtette továbbá, hogy a társaság fizetéseképtelenségét és végső vagyoni helyzetét egymástól elkülönítve kell kezelni, ugyanis az, hogy a vagyontárgyak elvétele bár elvezethetett vagy hozzájárulhatott a társaság fizetéseképtelenné válásához, mégsem tévesztendő össze a hitelezői igények kielégítését ellehetetlenítő elégtelen társasági vagyoni helyzettel. Lényegében a bíróság a fizetéseképtelenség és a túladosódás fogalmi között tesz markáns különbséget, kimondva, hogy a fizetéseképtelenség bekövetkezése ellenére, ha a társaság ügyvezetői természetben visszaszolgáltatják a saját érdekből használt vagyontárgyakat, aminek következtében az adós társaság aktív

52 CĂRPENARU, HOTCA, NEMEȘ: *i. m.*, 485.

53 Bukaresti Ítéltábla, VI. kereskedelmi jogi kollégium, 126/2010. döntés. Közli NEAGU: *i. m.*, 165.

54 Marosvásárhelyi Ítéltábla, kereskedelmi jogi, közigazgatási jogi és adójogi kollégium, 282/2010. döntés. Közli NEAGU: *i. m.*, 168. Ebben a tekintetben megjegyzendő, hogy a megdönthető vélelem kérdését az Ftv. 169. cikk (1) bekezdés d) pontja rögzíti, tehát a bíróság a két tényállást rögzítő szabály együtt alkalmazásával juthatott a fenti következtetésre.

55 Bukaresti Ítéltábla, V. kereskedelmi jogi kollégium, 239/2010. döntés. Közli: NEAGU: *i. m.*, 178.

eszközállománya a hitelezői igények kielégítése szempontjából megfelelő mértékűvé válik, az ügyvezetői felelősség megállapítására kár hiányában nem kerülhet sor.⁵⁶

4.3.2. A jogi személy leple alatt termelési, kereskedelmi vagy szolgáltatás nyújtására irányuló tevékenység személyes érdekből történő végzése...

Az Ftv. 169. cikk (1) bekezdés b) pontjában foglalt helyzetre joggyakorlati példát nem igazán lehet találni. Az egyik szakirodalmi nézet szerint az e jogszabályhelyen rögzített tényállás polgári jogi következményei akkor merülhetnek fel, ha a normában foglalt absztrakt tényállás büntetőjogi felelősség megállapítására alkalmas módon valósult meg, azaz bűncselekményt képez. A szóba jöhető bűncselekményeket a Ttv. 272. cikk (1) bekezdés a) és b) pontjai tartalmazzák.⁵⁷

A másik⁵⁸ – álláspontom szerint helyes – értelmezés szerint az Ftv. 169. cikk (1) bekezdés b) pontja a korlátolt felelősség áttörésének (*lifting/piercing the corporate veil*)⁵⁹ a jogalapja, aminek nem szükségszerű feltétele valamilyen bűncselekmény elkövetése. E következtetésre tételesen rögzített normatív alap ugyan nincs, de a törvényszövegben szereplő „*jogi személy leple alatt*” fordulatból könnyedén levezethető. Ezt támogatja a Ttv. 237¹. cikk rendelkezése is, amelyre az Ftv. 169. cikk (1) bekezdés b) pontja alkalmazásakor mindenképpen figyelemmel kell lenni.

A Ttv. 237¹. cikk (1) bekezdése szerint azon társasági formák esetén,⁶⁰ amelyek a tagnak korlátolt felelősséget biztosítanak, a felelősség korlátozása a tagokat a társaság

56 Bukaresti Ítéltábla, VII. kereskedelmi jogi kollégium, 657/2007. döntés. Közli Mona-Maria PIVNICERU, Claudia-Antonela SUSANU, Mihai SUSANU, *Procedura insolvenței. Practica judiciară 2006–2009*, Editura Hamangiu, București, 2009, 355–356.

57 A Ttv. 272. cikk (1) bekezdés szerint „6 hónaptól 3 évig terjedő szabadságvesztéssel vagy pénzbírsággal büntetendő az az alapító, ügyvezető, vezérigazgató, igazgató, felügyelőbizottsági vagy igazgatósági tag, vagy a társaság azon törvényes képviselője, aki: a) a társaság kárára és saját magának vagy más személyeknek történő haszonszerzés céljából, a társaság nevében más társaságok részvényeit úgy szerzi meg, hogy tudja, hogy e részvények ára nyilvánvalóan magasabb, mint ezek tényleges ára, vagy az általa birtokolt részvényeket úgy adja el a társaságnak, hogy tudomása van arról, hogy e részvények ára nyilvánvalóan alacsonyabb, mint ezek tényleges ára; b) rosszhiszeműen használja a társaság javait vagy hitelét, a társaság érdekeivel ellentétes célból, vagy saját maga, vagy olyan más társaság előnyben részesítése céljából, amelyhez közvetlenül vagy közvetve érdeke fűződik; [...]. (2) Nem minősül bűncselekménynek az (1) bekezdés b) pontjában előírt cselekmény, ha ezt az ügyvezető igazgató, igazgatósági tag vagy a társaság törvényes képviselője a társaság és valamely e társaság által ellenőrzött más társaság, vagy a társaság és egy felett közvetlenül vagy közvetetten ellenőrzést gyakorló társaság közötti államkincstári művelet során követte el. (3) Nem minősül bűncselekménynek az (1) bekezdés c) pontjában előírt cselekmény, ha ezt olyan társaság követi el, amely alapítói minőséggel rendelkezik, és a kölesönt az egyik ellenőrzött vagy közvetlenül vagy közvetetten ellenőrzést gyakorló társaság nyújtja.”

58 BODU: i. m., 247–252.

59 Ennek angol nyelvű összefoglalásáért lásd SZENDREI Tamás: *Behind the corporate veil – Liability of shareholders in Europe*, <https://rlw.juridice.ro/19935/behind-the-corporate-veil-liability-of-shareholders-in-europe.html> (letöltés ideje: 2022. 02. 16.).

60 A törvény csak a társaság tagjára tesz utalást, ami a norma személyi hatályával összefüggésben értelmezési nehézséghez vezet, ugyanis míg a részvénytársaság és a betéti részvénytársaság tulajdonosát a Ttv. részvényesnek (*actionar*) nevezi, addig a többi társasági formában tulajdonosi minőséggel rendelkező személyt tagnak (*asociat*). Ezért a szakirodalomban olyan álláspont is napvilágot látott, amely szerint a Ttv. 237¹. cikke *de lege lata* kizárólag a korlátolt felelősségű társaság tagjára vonatkozik. Lásd CĂRPENARU, PIPEREA, DAVID: i. m., 801–809.

feloszlata s adott esetben felszámolása alatt is megilleti, amiből következik, hogy a tag felelőssége a társaság feloszlata s vagy felszámolása esetén is a társaság alaptőkéjéhez való hozzájárulása (apport) mértékéig terjed [Ttv. 237¹. cikk (2) bekezdés]. A Ttv. 237¹. cikk (3) bekezdése akként rendelkezik, hogy „*a tag, aki a hitelezők kijátszása céljából visszaél korlátolt felelősségével és a társaság elkülönült jogi személyiségével, korlátlanul felel a feloszlattott, illetve felszámolt társaság nem teljesített kötelezettségeiért*”. A rendelkezés (4) bekezdése pedig úgy szól, hogy a tag felelőssége

„[...] korlátlaná válik különösen akkor, ha a tag úgy rendelkezik a társaság vagyontárgyaival, mintha ezek a sajátjai lennének, vagy ha a társaság vagyonát saját vagy harmadik személyek javára csökkenti, noha tudja vagy tudnia kéne, hogy ilyen módon a társaság nem lesz képes teljesíteni a kötelezettségeit”.

Mint hogy az Ftv. 169. cikk (1) bekezdésének bevezető szövege a „*bármely más személy*” szófordulatot is tartalmazza – amely fogalomnak a normatív tartalma korábban már kifejtésre került –, az a konklúzió vonható le, hogy az ügyvezetőnek a termelési, kereskedelmi vagy szolgáltatás nyújtására irányuló azon tevékenysége miatti felelősségének megállapításához, amelyet a jogi személy leple alatt, saját érdekből végzett, az is szükséges, hogy az ügyvezető e tisztsége mellett tagi minőséggel is rendelkezzen. Ha ugyanis az ügyvezető tagi minőséggel nem rendelkezne, akkor az Ftv. 169. cikk (1) bekezdés a) pontjában foglalt tényállást, vagyis a társaság vagyontárgyaival való visszaélés tényállását valósítaná meg. Ennek következménye pedig az lenne, hogy a megtérítendő kár mértéke a ténylegesen okozott kárra szorítkozna, miközben a korlátolt felelősség áttörése miatt beálló felelősség esetében az ügyvezető tag a társaság teljes tartozásáért felel. E tényállás esetében teljesen irreleváns, hogy *de iure* vagy *de facto* ügyvezetőről (árnyékvezetőről) van-e szó, tehát e norma alkalmazásához az is elégséges, ha a szankcionálni rendelt magatartást megvalósító jogalany csak tagi minőséggel rendelkezik.

További fontos aspektusa az itt tárgyalt kérdéskörnek a Ttv. 237¹. cikk (4) bekezdése, amely leszögezi, hogy az ügyvezető tagnak a társasági vagyon csökkenését (vagyonkimentés, fedezetelvonás) eredményező magatartása nemcsak akkor alapozza meg felelősségét, ha a vagyonsökkenés az ügyvezető tag saját hasznára történt, hanem akkor is, ha harmadik személy javára. Lényeges, hogy a jogszabály nem kívánja meg, hogy a harmadik személy a társasági vagyon elvonásában az ügyvezető tag cinkosa

Véleményem szerint teleologikus értelmezés útján ez az álláspont vitatható. A szabály 2006. évben történt bevezetésének célja éppen a hitelezővédelem erősítése volt azon társaságokkal szemben, amelyek esetében az alaptőkében részt vevő tagok/részvényesek alacsony száma miatt nagy a kockázata a társasági vagyon és a tagok/részvényesek személyes vagyona keveredésének. A Ttv. 4. cikke főszabályként a társaság legalább két tag általi alapítását követeli meg, kivételként pedig a kft. esetében lehetővé teszi az egyszemélyes társaság alapítását is. Látható, hogy a részvényesek kis száma (minimum kettő) a részvénytársaságot is jellemezheti, ahol a vagyonkeveredés kockázata pont úgy fennforog, mint a kft. esetében. Ekképpen tehát a Ttv. 237¹. cikkének helyes értelmezéséhez a norma célját szükséges figyelembe venni, és ezért a törvényszövegben szereplő tag kifejezést a részvénytársaság részvényesére is alkalmazandóként kell értelmezni.

legyen. Az ügyvezető tag személyes felelőssége tehát akkor is megállapítható, ha a vagyonkimentés nem a saját hasznát szolgálta. E megoldásnak minden bizonnyal az erősebb és hatékonyabb hitelezővédelem áll a háttérben, ami más hitelezővédelmi eszközzel is szabadon kombinálható. Így, ha a harmadik személynek, akinek a vagyonkimentés a hasznát szolgálta, tudomása volt arról, hogy ez a társaság túladósodását eredményezi, vagy arról, hogy így a társaság túladósodott állapota tovább súlyosbodik, akkor *actio pauliana*⁶¹ útján a hitelező vele szemben is felléphet. E tekintetben lényeges, hogy a hitelező nem kártérítést igényelhet, hanem csak az elidegenítésre irányuló ügylet vele szembeni hatálytalanságának megállapítását kérheti, aminek eredményeképpen az elidegenített vagyontárgy vagy az ebből származó pénzüsszeg kiadását követelheti, illetve arra végrehajtást vezethet.

Az Ftv. 169. cikk (1) bekezdés b) pontjának alkalmazására csak a társaság feloszlata vagy adott esetben felszámolása esetén kerülhet sor, ami a Ttv. 237¹. cikk (3)–(4) bekezdéseiből olvasható ki. Az Ftv. erre a körülményre semmiféle utalást nem tesz, ezért a Ttv. szövegéből kiindulva a két jogszabály rendelkezését együtt kell olvasni. Ebből pedig az következik, hogy az Ftv. 169. cikk (1) bekezdés b) pontját kizárólag a társaság csődje miatti felszámolási eljárás esetén lehet alkalmazni, az újjászervezési eljárás nem tartozik a normában rögzített tényállás alkotóelemei közé.

Végül pedig ami az okozati összefüggést illeti, a jogszabály azt kívánja meg, hogy a jogellenes magatartás okozata a társaság csődje legyen.⁶²

4.3.3. Személyes érdekből olyan tevékenység folytatásának elrendelése, amelyik nyilvánvalóan a jogi személy általi kifizetések beszüntetéséhez vezetett...

A cselekmény e hipotézisbe való besorolása olyan helyzet megállapítását követeli meg, amelyben az adós a pénzügyi nehézségek ellenére folytatta tevékenységét, ami végül a kifizetések beszüntetéséhez és fizetéseképtelenséghez vezetett.

Ez nem tévesztendő össze a vélelmezett fizetéseképtelenség⁶³ esetén történő tevékenység folytatásának elrendelésével, mivel az Ftv. 66. cikk (1) bekezdés alapján a törvényszékhez kérelemmel fordulni csak a fizetéseképtelen adós köteles (a fizetéseképtelenség beálltától számított 30 napos határidőn belül), aki e kérelem jóváhagyásával az Ftv. hatálya alá kerül. Ha azonban a fizetéseképtelenség küszöbön áll,⁶⁴ az adós társaságnak nincs bejelentési kötelezettsége.

61 A vonatkozó szabályokat az Rptk. 1562–1565. cikkei tartalmazzák, amelyek közül az 1562. cikk (2) bekezdése úgy rendelkezik, hogy a harmadik személy tudomását csak visszerthes ügylet esetén kell bizonyítani, e tudomásnak pedig az adós túladósodása előidézésére vagy ennek súlyosbodására kell irányulnia. A visszavonási keresetről részletekért lásd VERESS Emőd: *Román polgári jog. A kötelek általános elmélete*, 4. kiadás, Forum Iuris, Kolozsvár, 2021, 322–324.

62 BODU: *i. m.*, 251.

63 Az Ftv. 5. cikk (1) bekezdés 29. pont a) alpontja szerint a fizetéseképtelenséget vélelmezni kell, ha az adós a tartozását ennek esedékességétől számított 60 napos határidőn belül nem fizette ki.

64 Az Ftv. 5. cikk (1) bekezdés 29. pont b) alpontja szerint fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet akkor áll fenn, ha bebizonyosodik, hogy az adós az esedékes tartozásait az esedékesség időpontjában rendelkezésére álló pénzeszközökkel nem fogja tudni kifizetni.

Például ha a társaság ügyvezetője a tevékenység folytatása mellett dönt, hogy ügyvezetői tevékenységéért járó javadalmazását felvehesse, noha a nyersanyagárak rendkívüli emelkedése miatt a társaságnak nagyon magas napi veszteségei keletkeznek, e magatartás – a bírósági gyakorlat alapján – ügyvezetői felelősséget csak akkor fakaszt, ha a számviteli szabálytalanságokon túlmenően az is megállapítást nyer, hogy a tevékenység folytatásával összefüggésben életképes menedzseri stratégia nem létezett, és a gazdasági tevékenység folytatása kockázatokkal járt együtt, ami végül az adós fizetéseképtelenségéhez vezetett.⁶⁵ Ezzel szemben egy másik ügyben a bíróság úgy foglalt állást, hogy az adós társaság ügyvezetőinek felelőssége csak akkor merülhet fel, ha bizonyítást nyer, hogy a fizetéseképtelenséget az ügyvezetők saját hasznukra végzett tevékenységgel okozták. A szakirodalomban ezekre az esetekre vonatkozóan az az elvi álláspont fogalmazódott meg, hogy amikor nem bizonyított, hogy az alperes ügyvezető saját érdekéből olyan tevékenység folytatását rendelte el, amely a jogi személyt nyilvánvalóan a kifizetések beszüntetésére kényszerítette, a felelősség megállapítása iránti keresetet a bíróságnak mint megalapozatlant kell elutasítania.⁶⁶

Az ügyvezető nem vonható felelősségre azon az alapon, hogy az eljárás megindítása iránti kérelem előterjesztésére nem került sor, ugyanis ez a fizetéseképtelenség bekövetkezésének időpontját követő magatartásként merül fel. Ennek oka egyrészt az, hogy az Ftv. 169. cikkének rendelkezései a polgári jogi felelősség olyan alakzatát szabályozzák, amelyben az ügyvezetői magatartás a fizetéseképtelenségi állapot kialakulása előtti időpontra értelmezhető. Ugyanehhez kapcsolódik az a jogszabályi kívánalom is, miszerint az ügyvezető magatartásának szükségszerűen a társaság fizetéseképtelenségéhez kell vezetnie.⁶⁷

A 169. cikk (1) bekezdés c) pontja vonatkozásában szintén a bírói gyakorlatban rögzítették, hogy e tényállás alkalmazhatóságához két feltételnek kell teljesülnie: egyrészt arra van szükség, hogy a vezető tisztségviselő személyes érdeke kimutatható legyen; másrészt az adós társaság küszöbön álló *túladosodása* (sic!) nyilvánvaló kell hogy legyen. Így nem elegendő az, ha a társaság *túladosodott* (sic!), hanem azt is bizonyítani kell, hogy ügyvezetője az adós társaság tevékenységének folytatását személyes érdeke érvényesítése céljából rendelte el.⁶⁸ Megjegyzendő, hogy a bíróság elmulasztott különbséget tenni a fizetéseképtelenség, illetőleg a túladosodás fogalmai között, holott e két fogalom normatartalma nem azonos, a két szó egymásnak nem szinonimája.

4.3.4. Fiktív könyvelés vezetése, a számviteli bizonylatok eltüntetése, vagy a könyvelés nem jogszabályoknak megfelelő módon történő vezetése...

A számvitel megszervezésére és vezetésére vonatkozó szabályokat nagyrészt az 1991. évi 82. törvény, valamint ennek végrehajtási szabályai tartalmazzák. A fiktív könyvelés, a számviteli bizonylatok eltüntetése vagy a jogszabályoknak megfelelő

65 Bukaresti Ítéltábla, VI. kereskedelmi jogi kollégium, 1046/2002. döntés.

66 CĂRPENARU, HOTCA, NEMES: *i. m.*, 487. A szerzők a Bukaresti Törvényszék VII. kereskedelmi jogi kollégiumának a 2005/2046. döntésére hivatkoznak, amely döntés azonban sosem lett közzétéve.

67 Bukaresti Ítéltábla, VI. kereskedelmi jogi kollégium, 246/2010. döntés. Közli NEAGU: *i. m.*, 191.

68 Bukaresti Ítéltábla, VI. kereskedelmi jogi kollégium, 794/2009. döntés. Közli NEAGU: *i. m.*, 194.

könyvelés elmulasztása egyrészt kimerítheti az Ftv. 169. cikk (1) bekezdésének d) pontjában foglalt tényállást, de csődbűncselekményeket, illetve adójogi bűncselekményeket is megvalósíthat.

A jelenleg hatályos Ftv. 169. cikk (1) bekezdés d) pontja vonatkozásában abból kell kiindulni, hogy mivel a számviteli szabályok megsértése önmagában károkozásra alkalmas magatartásként nem jellemezhető, a jogszabályoknak megfelelő könyvvitel elmulasztása mint felelősségfakasztó tényálladási elem mellett annak bizonyítása is szükséges, hogy az ilyen magatartás (jogsértés) a társaság fizetéseképtelenségéhez, vagyis a kifizetések megszűnéséhez vezetett. Ezzel összefüggésben a Szucsávi Ítéletábla eseti döntésében azt mondta ki, hogy mivel a jelenleg hatályos Ftv. 169. cikk (1) bekezdés d) pontjának korábbi időállapota szerinti szöveghelyen rögzített⁶⁹ jogellenes magatartás, valamint a társaság fizetéseképtelensége között szükségszerű okozati összefüggést nem lehet megállapítani, az okozati összefüggés kontextusában a bizonyítási teher az e jogalapra hivatkozó felet terheli. Az ügy tényállása szerint az adós társaság korábbi ügyvezetője a pénzügyi beszámolókat a fizetéseképtelenség okainak megállapítása érdekében nem adta át, noha e kötelezettségének teljesítésére felhívást kapott. A bíróság úgy foglalt állást, hogy habár a számvitel megszervezésére és vezetésére vonatkozó bizonyos szabálytalanságok megállapíthatók, és ezzel a jogellenes magatartás meglétéhez kétség nem fér, ez a felelősség megállapításához nem elegendő, s így bizonyítani szükséges, hogy a fizetéseképtelenség az említett jogellenes magatartás következménye.⁷⁰

Az Ftv. 169. cikk (1) bekezdés d) pontjának II. és III. mondatai rögzítik, hogy *a számviteli dokumentumok felszámolóknak vagy csődgondnoknak történő át nem adása* esetén mind a vétkességet, mind a jogellenes magatartás és kár közötti okozati összefüggést vélelmezni kell. A vélelem megdönthető, ami bármely törvényes bizonyítási eszközzel megvalósítható.

Az adós társaság fizetéseképtelenségéhez hozzájáruló személyek felelőségének ezen esetét illetően meg kell jegyezni, hogy a vétkesség, valamint a jogellenes magatartás és a kár közötti okozati összefüggés fennállására vonatkozó vélelem csak az Ftv. 2014. évi hatálybalépését követően megvalósított jogellenes magatartások tekintetében áll fenn.

A jelenleg hatályos normaszöveg kissé zavaros a kár fogalmának tekintetében, ugyanis az Ftv. 169. cikk (1) bekezdése az okozati összefüggés bizonyítását nem a jogsértés és a kár között kívánja meg, hanem a jogsértés, valamint a társaság fizetéseképtelenségének kialakulása között. Ezzel szemben az Ftv. 169. cikk (1) bekezdés d) pontjának II. mondata a fizetéseképtelenség fogalma helyett a kár fogalmát használja. Ekként tehát felmerül a kérdés, hogy a fizetéseképtelenség kialakulása e tényállásban konkrét kárként kezelendő-e.

A kérdés megválaszolásához először is tisztázni kell, hogy az Ftv. 169. cikk (1) bekezdés d) pontja három jogellenes magatartást nevesít: 1. fiktív könyvelés vezetése; 2. egyes

⁶⁹ Lásd A fizetéseképtelenségi eljárásról szóló 2006. évi 85. törvény 138. cikk (1) bekezdés d) pontját.

⁷⁰ Szucsávi Ítéletábla, kereskedelmi jogi, közigazgatási és adójogi kollégium, 2008/406. döntés (www.sintact.ro).

számviteli dokumentumok eltűnésének előidézése; 3. a könyvelés törvénynek meg nem felelő módon történő vezetése. Az itt vizsgált rendelkezés II. mondatában helyet foglaló „a számviteli dokumentumok felszámolónak vagy csődgondnoknak történő át nem adása” szófordulat tehát a normában foglalt jogellenes magatartástípusok bizonyítását kívánja segíteni. Ezért az Ftv. 169. cikk (1) bekezdés d) pontja az ugyanezen rendelkezés (1) bekezdésében meghatározottakhoz képest nem eltérő feltételeket támaszt, hanem többletkivánonként rögzíti, hogy a jogellenes magatartás és a fizetéseképtelenségi állapot közötti okozati összefüggés fennállásának bizonyítása mellett konkrét kár bizonyítására is sor kell kerülni, és miután e tényálladási elemek bizonyítást nyertek, csak ezt követően folyamodhat a bíróság a vétkességre és okozati összefüggésre vonatkozó vélelem alkalmazásához.⁷¹

4.3.5. A jogi személy aktív eszközei egy részének elvonása vagy elrejtése, vagy a jogi személy tartozásainak fiktív módon történő növelése...

A jogi személy *aktív eszközeinek elvonása* (*deturnarea activelor*) lényegében ezek rendeltetésének megváltoztatását jelenti. A társaság aktív eszközeinek *elrejtését* a szó szoros értelmében kell érteni, ami a vagyontárgyak és/vagy vagyoni jogok oly módon történő elvonását jelenti, amely ezek rendeltetésének megváltoztatásától abban tér el, hogy ügyvezetői (vagy árnyékvezetői) rendelkezés alapján *de facto* kiválnak a társaság vagyonából, amelynek korábban részét képezték. E körben nincs jelentősége annak, hogy e vagyonból kikerült javak és vagyoni jogok végül előkerülnek-e. A lényeg, hogy ezek elrejtése kimeríti az Ftv. 169. cikk (1) bekezdés e) pontjának hipotézisét. A tartozások (passzívum) fiktív módon történő növelése általában valótlan vagyoni kötelezettségek vállalása formájában valósulhat meg, amelyek a társaság könyvelésében is megjelennek. Ilyen kötelezettségvállalásra lehet példa az, amikor a társaság fiktív tartozásokat, tartozatlan pénzeszközöket szerepeltet a könyvelése forrás oldalán, amelyeket végül le nem szállított vagyontárgyakkal vagy nem teljesített szolgáltatásokkal „ellensúlyoznak”, de e vagyontárgyak vagy szolgáltatások a társaság vagyonleltára alapján nem léteznek.⁷²

A joggyakorlatban leszögezték, hogy mivel a társaság vagyonában azonosíthatatlan vagyontárgyak szerepelnek, ebből az következik, hogy az alperes (ügyvezető) okozta a társaság fizetéseképtelenségét, ugyanis a számviteli dokumentumok hiánya és e dokumentumok átadásának megtagadása az adós társaság vagyonával történő csalárd gazdálkodás tényét jelzi.⁷³ Szintén a bírói gyakorlat állapította meg, hogy az alperes – banki ügyletek intézésére szorítókozó – cégjegyzési (aláírási) joga alapján, a számlakivonatok szerint több alkalommal vett fel pénzüsszegeket anélkül, hogy azokat bármilyen módon igazolta volna, és anélkül, hogy bizonyította volna az alapító okiratban ügyvezetőként megjelölt személy erre irányuló utasításának meglétét. Az alperes tehát nem bizonyította a felvett pénzüsszegek rendeltetését, nevezetesen azt, hogy azokat teljes egészében az adós társaság javára, vagyis tartozásainak kiegyenlítésére használták, így az adós társaság számlájáról felvett pénzüsszegek el tulajdonítása kimeríti az Ftv. 169. cikk (1) bekezdés e) pontjában foglalt tényállást.⁷⁴

71 Bukaresti Ítéltábla, V. polgári jogi kollégium, 420/2017. döntés (www.sintact.ro).

72 CĂRPENARU, HOTCA, NEMEȘ: *i. m.*, 490.

73 Prahovai Törvényszék, 2016/214. ítélet (www.rolii.ro).

74 Szucsávi Ítéltábla, II. polgári jogi kollégium, 2017/20. döntés (www.rolii.ro).

4.3.6. A jogi személy számára történő pénzeszközök megszerzése céljából olyan károsító eszközök használata, amelyek alkalmasak a kifizetések megszüntetésének késleltetésére...

Az Ftv. 169. cikk (1) bekezdés f) pontjánál rögzített szabály a *minősített szándék* többletkívánalmát támasztja. Ez azt jelenti, hogy a pénzeszközök megszerzésére szolgáló károsító eszközök (*mijloace ruinătoare*) alkalmazása tekintetében az ügyvezetői vagy árnyékvezetői magatartásnak kifejezetten arra kell irányulnia, hogy a társaság általi kifizetések beszüntetésére minél későbbi időpontban kerüljön sor. Következésképpen ahhoz, hogy az ügyvezetői felelősség megállapítása az Ftv. 169. cikk (1) bekezdés f) pontja alapján történjen, két feltétel együttes fennállására van szükség. Egyrészt fenn kell állnia a pénzeszközök megszerzésére szolgáló károsító eszközök használatát megvalósító jogellenes magatartásnak, másrészt viszont az ilyen magatartást tanúsító személy vétkeességének az előbb említett minősített szándék formájában kell felmerülnie.

A bírói gyakorlatban az itt tárgyalt jogellenes magatartásra példa az, amikor az ügyvezető a társaság nevében a piaci feltételeknél szigorúbb feltételekkel, a szokásosnál jóval magasabb kamatlábbal folyamodik kölcsönhöz, és e szigorú feltételek a vállalkozás fizetési képtelenségéhez vezetnek.⁷⁵

4.3.7. A kifizetések megszüntetését megelőző hónapban fizettek, vagy kifizetést rendeltek valamely hitelező előnyben részesítése mellett, a többi hitelező kárára...

Ez a szabály azt hivatott szankcionálni a felelősség intézményén keresztül, ha a kifizetések megszűnését megelőző hónapban az adós társaság nevében a fizetési képtelenséghez hozzájáruló személyek indokolatlanul részesítenek előnyben egyes hitelezőket a többi hitelező hátrányára.

Az Ftv. 169. cikk (1) bekezdés g) pontja csak azokban az esetekben alkalmazható, amikor az adós társaság ügyvezetője rosszhiszeműen részesít előnyben – a többi hitelező szemszögéből – diszkrécionálisan kiválasztott hitelezőket. A rosszhiszeműség a szándékossággal azonos, tehát e szabály alapján kizárólag szándékos előnyben részesítés fakaszt felelősséget. Következésképpen, ha bizonyítható, hogy az adós társaság nevében eljáró személynek (ügyvezetőnek) nem volt tudomása a társaság fizetési képtelenségéről, akkor a szóban forgó személy felelőssége az Ftv. 169. cikk (1) bekezdés g) pontja alapján nem megállapítható.⁷⁶ Az Rptk. 14. cikke szerint a jóhiszeműséget vélelmezni kell.

5. Kimentési feltételek a román jogban

Az Ftv. 169. cikk (5) és (6) bekezdései azokat a körülményeket rögzítik normatív szinten, amelyek fennállta esetén az ügyvezető nem vonható felelősségre. Az Ftv. 169. cikk (5) bekezdése úgy rendelkezik, hogy a fizetési képtelenség bekövetkezése miatt nem vonhatók felelősségre a jogi személy vezető szervének azon tagjai, akik elenezték a fizetési képtelenség állapotának bekövetkezéséhez vezető ügyleteket vagy

⁷⁵ Craiovai Ítélet tábla, kereskedelmi jogi kollégium, 2007/182. döntés (www.sintact.ro).

⁷⁶ CĂRPENARU, HOTCA, Nemeş: *i. m.*, 491.

cselekményeket, vagy nem voltak jelen a társaság fizetéseképtelenségéhez vezető döntések meghozatalánál, amely tényt, valamint a meghozott döntéssel szembeni egyet nem értésüket a döntés meghozatalát követően nyomban jegyzőkönyvbe vették.

Az Ftv. 169. cikk (6) bekezdése rögzíti továbbá, hogy nem állapítható meg az ügyvezető felelőssége, ha a kifizetések beszüntetését megelőző hónapban az adós társaság tartozásainak átütemezésére irányuló peren kívüli tárgyalások eredményeként a hitelezőkkel kötött megállapodás végrehajtása során jóhiszeműen teljesített kifizetéseket, feltéve, hogy a megállapodás az adós pénzügyi helyreállítását szolgálta, és nem volt célja a hitelezők megkárosítása és/vagy hátrányos megkülönböztetése. E rendelkezések a preventív konkordátum⁷⁷ keretében létrejött megállapodásokra is alkalmazandók.

Az Ftv. speciális kimentési feltételei mellett alkalmazandók az Rptk. általános felelősségelhárító szabályai is, amelyek között különösen a *vis maior* (erőhatalom), az előre nem látható kényszerítő körülmény, a jogos védelem, végszükség, valamint a károsult károkozásba való beleegyezése vagy a károsulti közrehatás említendők.

6. Összegzés

A tanulmányban bemutatásra került a fizetéseképtelenségi eljárás során feléledő felelősségi szabály. A hangsúly elsősorban a szabályozási megoldás bemutatásán, illetve az Ftv. 169. cikkében foglalt azon jogellenes magatartások – főként bírósági gyakorlaton keresztül történő – bemutatásán volt, amelyek a gazdasági társaság fizetéseképtelenségéhez vezetnek. Láthattuk, hogy az Ftv. 169. cikke a társaság fizetéseképtelen állapotba jutásáért felelősségre vonható személyek rendkívül tág körét határozza meg. Fontos azonban, hogy a fizetéseképtelenségi törvény felelősségi szabálya csak akkor aktiválódik, ha bebizonyosodik, hogy a hatálya alá tartozó személyek a társaság fizetéseképtelenségét az Ftv. 169. cikkében felsorolt jogellenes magatartásokkal idézték elő, vagy a társaság fizetéseképtelenségéhez e magatartások útján hozzájárultak. Értelemszerűen e kimenetek többszörre a bizonyítási eljárás sikerességétől függenek. Annyit viszont összegzésképpen mindenképpen rögzíteni szükséges, hogy az anyagi jogi szabályok megadják a lehetőséget arra, hogy a társaság fizetéseképtelenné válása miatt a *de iure* ügyvezetőktől eltérő személyek is felőssé tehetőek legyenek.

Irodalomjegyzék

1. SIMONA AL HAJJAR: *Răspunderea civilă a administratorilor debitorului aflat în insolvență*, Universul Juridic, București, 2012.

⁷⁷ A preventív konkordátum intézményének általános leírásáért lásd VERESS Emőd, *A nehézségekkel küzdő vállalat = Román társasági jog. 2. bővített és aktualizált kiadás*, szerk. VERESS Emőd, FEGYVERESI Zsolt, PÁL Előd, Forum Iuris Könyvkiadó, Kolozsvár, 2021, 248–249.

2. Sebastian BODU: *Răspunderea civilă a administratorilor și managerilor societăților comerciale*, Rosetti International, București, 2018.
3. Radu BUFAN, Andreea DELI-DIACONESCU, Mihaela SĂRĂCUȚ (szerk.): *Tratat practic de insolvență*, I. köt., Hamangiu, București, 2022.
4. Stanciu D. CĂRPENARU, Gheorghe PIPEREA, Sorin DAVID: *Legea societăților, Comentariu pe articole*, C.H. Beck, București, 2014.
5. Stanciu D. CĂRPENARU, Mihai Adrian HOTCA, Vasile NEMEȘ: *Codul insolvenței comentat*, Universul Juridic, București, 2017.
6. Francisc DEAK, Lucian MIHAI, Romeo POPESCU: *Tratat de drept civil. Contracte speciale*, II. köt., Universul Juridic, București, 2021.
7. Ion Luca GEORGESCU: *Drept comercial*, II. kötet, All Beck, București, 2002.
8. Diana Maria ILIE: *Efectele insolvenței asupra mediului economic și social din România în contextul globalizării*, Universul Juridic, București, 2021.
9. Dan LUPAȘCU (szerk.): *Curtea de apel București. Practica judiciară comercială 2003–2004*, Editura Brilliance, București, 2005.
10. Ph. MALAURIE, L. AYNÉS, P-Y. GAUTIER: *Contracte speciale*, Wolters Kluwer, București, 2009.
11. Luiza NEAGU, *Procedura insolvenței. Răspunderea membrilor organelor de conducere*, Editura Hamangiu, București, 2011.
12. NÓTÁRI Tamás, PÁL Előd, *Gondolatok és javaslatok a román Polgári törvénykönyv magyar fordításához*, Erdélyi Jogélet, 2021/2, 58–62.
13. PÁL Előd: *A részvénytársasági vezető tisztségviselő megbízásának megszűnése egy román jogegységi határozat tükrében*, Erdélyi Jogélet, 2020/1, 59–70.
14. PÁL Előd: *A vezető tisztségviselők = Román társasági jog. 2. bővített és aktualizált kiadás*, szerk. VERESS Emőd, FEGYVERESI Zsolt, PÁL Előd, Forum Iuris Könyvkiadó, Kolozsvár, 2021.
15. Mona-Maria PIVNICERU, Claudia-Antonela SUSANU, Mihai SUSANU: *Procedura insolvenței. Practica judiciară 2006–2009*, Editura Hamangiu, București, 2009.
16. Radu RIZOIU: *Garanții civile*, Editura Hamangiu, București, 2022
17. Ioan SCHIAU, Titus PRESCURE: *Legea societăților comerciale nr. 31/1990. Analize și comentarii pe articole*, Hamangiu, București, 2009.
18. Carmen TODICĂ: *Răspunderea juridică civilă a administratorului societății comerciale*, Editura Universitară, București, 2012.
19. TÖRÖK Tamás, *Felelősség a társasági jogban*, HVG-Orac, Budapest, 2015.
20. Ion TURCU: *Tratat teoretic și practic de drept comercial*, II. köt., C.H. Beck, București, 2008.
21. VERESS Emőd: *Román polgári jog. A kötelmek általános elmélete*, 4. kiadás, Forum Iuris, Kolozsvár, 2021.
22. VERESS Emőd: *A nehézségekkel küzdő vállalat = Román társasági jog. 2. bővített és aktualizált kiadás*, szerk. VERESS Emőd, FEGYVERESI Zsolt, PÁL Előd, Forum Iuris Könyvkiadó, Kolozsvár, 2021.
23. *** *Atragerea răspunderii în insolvență a administratorilor de fapt*, <https://www.bursa.ro/atragerea-raspunderii-in-insolventa-a-administratorilor-de-fapt-09881130> (letöltés ideje: 2021. 09. 26.).